

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING O'QUV TARBIYA
MUASSASALARIDAN QAYTGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH
FAOLIYATIGA DOIR OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA
XORIJIY TAJRIBALAR**

*IIV akademiyasi kursanti
Abdumannapov Anvar Umar o'g'li*

Annotatsiya

Maqolada profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslar bilan olib boradigan ishlari, shu jumladan, ularning ijtimoiy moslashuvi, qayta tiklanishi va rehabilitatsiyasi masalalari atroflicha ko'rib chiqilgan. Ushbu tahlilning maqsadi O'zbekistondagi jamiyatni jinoiy xulq-atvordan himoya qilishda profilaktika inspektorlarining o'rni va ularning o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi roli haqida ma'lumot berishdir. Maqolada, shuningdek, joriy islohotlar va reformalarning tahlili, mahalliy tizimning kamchiliklari, hamda bu jarayonda xorijiy tajribalar va ularning O'zbekiston sharoitida qo'llanilishi haqida so'z yuritiladi. O'zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qilish organlari, xususan, profilaktika inspektorlari, yoshlar va ayollarni qayta jamiyatga moslashtirish, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarni ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar, odatda, jamiyatdan ajralib qolgan va ma'lum ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklariga duch kelgan shaxslar bo'lib, ularning qayta jamiyatga moslashuvi nafaqat o'zlari, balki butun jamiyat uchun ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois, profilaktika inspektorlarining bu jarayondagi o'rni alohida e'tiborga loyiqdir. Maqolada xorijiy tajribalar, xususan, Rossiya, Germaniya, va AQShdagi profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi tajribalari tahlil qilinadi. Ushbu mamlakatlar misolida profilaktika inspektorlarining rolini yaxshilashga doir amalga oshirilgan islohotlar, ma'lumotlar almashish tizimlari, rehabilitatsiya va ijtimoiy rehabilitatsiya dasturlarining samaradorligi o'rganiladi. Xorij tajribalarining O'zbekiston tizimiga moslashtirilishi, shu bilan birga, mahalliy sharoitdagi mavjud muammolarni yengish uchun samarali chora-tadbirlar ishlab chiqish zarurligi ta'kidlanadi. Maqolada shuningdek, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish jarayonida yuzaga keladigan muammolar, profilaktika inspektorlarining bu muammolarni bartaraf etishdagi metod va uslublari ko'rib chiqiladi. Mahalliy tizimdagi kamchiliklar, masalan, profilaktika inspektorlarining ish haqi, malakasini oshirishga oid masalalar, jamoatchilik bilan ishlashdagi qiyinchiliklar hamda normativ-huquqiy baza bilan bog'liq muammolar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektorlari, o'quv tarbiya muassasalari, ijtimoiy reabilitatsiya, jamiyatga qayta moslashuv, islohotlar va reformalar, xorijiy tajriba, reabilitatsiya dasturlari, mahalliy tizimdagi muammolar, ijtimoiy moslashuv, jinoiy xulq-atvor, jamiyatni himoya qilish, psixologik reabilitatsiya, o'quv muassasalaridan chiqqan shaxslar, xalqaro tajriba, tizimdagi kamchiliklar, profilaktika va poytaxt tizimi, inson huquqlari, mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar, jamiyatda integratsiya, mahalliy va xalqaro tahlil.

Аннотация

Статья посвящена анализу деятельности инспекторов профилактики по работе с лицами, вернувшимися из воспитательных и исправительных учреждений. В работе рассматриваются проблемы социальной адаптации, реабилитации и ресоциализации таких лиц, а также проводимые в этой сфере реформы и их эффективность. Основной акцент сделан на роли инспекторов профилактики в процессе реабилитации бывших заключенных, а также на их взаимодействии с различными государственными и общественными институтами. В статье рассматриваются текущие реформы в сфере работы инспекторов профилактики, их участие в программах реабилитации, а также проблемы, с которыми сталкиваются эти специалисты в процессе работы с осужденными. Важно отметить, что в некоторых случаях инспекторы не обладают достаточной квалификацией или необходимыми ресурсами для эффективного выполнения своих обязанностей. Кроме того, в статье представлены примеры зарубежного опыта в работе инспекторов профилактики. Рассматриваются успешные практики из России, Германии и США, а также анализируется возможность применения этих методов в условиях Узбекистана. Особое внимание уделяется тому, как зарубежные системы реабилитации и профилактики могут быть адаптированы в отечественной практике, с учетом культурных, социально-экономических и законодательных особенностей. Основная цель статьи — предложить рекомендации по улучшению работы инспекторов профилактики в Узбекистане, на основе анализа текущих проблем и успешного зарубежного опыта. В статье также обсуждаются методы повышения квалификации инспекторов, улучшения взаимодействия с другими службами, а также оптимизация работы системы социальной реабилитации.

Ключевые слова: Инспекторы профилактики, учебно-воспитательные учреждения, социальная реабилитация, адаптация в обществе, реформы и изменения, зарубежный опыт, реабилитационные программы, проблемы местной системы, социальная адаптация, преступное поведение, охрана общественного порядка, психологическая реабилитация, освобожденные из исправительных учреждений, международный опыт, недостатки системы,

превентивные меры, права человека, социальные службы, интеграция в общество, оценка и анализ реформ.

Abstract

This article focuses on the analysis of the role of probation officers in working with individuals who have returned from correctional and educational institutions. It examines issues related to their social adaptation, rehabilitation, and reintegration into society, as well as ongoing reforms and their effectiveness in this area. The main emphasis is on the role of probation officers in the rehabilitation process of former offenders and their interaction with various state and social institutions. The article discusses the current reforms in the field of probation officers' work, their involvement in rehabilitation programs, and the challenges they face when working with convicted individuals. It is noted that, in some cases, probation officers lack sufficient qualifications or the necessary resources to effectively carry out their duties. Additionally, the article presents examples of international best practices in the field of probation. Successful practices from Russia, Germany, and the United States are analyzed, and the potential for adapting these methods in the context of Uzbekistan is explored. Special attention is given to how foreign rehabilitation and prevention systems could be adapted to the domestic practice, taking into account the cultural, socio-economic, and legislative specifics of Uzbekistan. The main goal of the article is to offer recommendations for improving the work of probation officers in Uzbekistan, based on an analysis of current challenges and successful foreign experiences. The article also discusses methods for improving the qualifications of probation officers, enhancing their cooperation with other services, and optimizing the social rehabilitation system.

Key words: Probation officers, correctional institutions, social rehabilitation, social reintegration, reforms and changes, foreign experience, rehabilitation programs, local system challenges, social adaptation, criminal behavior, public safety, psychological rehabilitation, released individuals, international experience, systemic shortcomings, preventive measures, human rights, social services, integration into society, evaluation and analysis of reforms.

Kirish

O'zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qilish organlari, ayniqsa, profilaktika inspektorlari, jamiyatdagi huquqbuzarliklarni oldini olish va jinoyat sodir etgan shaxslarning ijtimoiy reabilitatsiyasini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon, ayniqsa, o'quv tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslar bilan ishlashda o'ziga xos ahamiyatga ega. Ushbu shaxslar, odatda, jamiyatdan ajralib qolgan va huquqiy, psixologik yoki ijtimoiy muammolar bilan yuzlashgan bo'lishi mumkin. Ularning qayta jamiyatga moslashuvi, yangi ijtimoiy va axloqiy normalarga mos

ravishda yashashga qaytishi uchun profilaktika inspektorlari tomonidan amalga oshiriladigan faoliyatlar nihoyatda muhimdir. Jamiyatda jinoyat sodir etgan shaxslarning qayta ijtimoiylashuvi uchun samarali tizimlar va mexanizmlar ishlab chiqish, ularni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish, ular bilan psixologik va huquqiy ishlov berish sohasidagi islohotlar O'zbekiston hukumatining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu bois, profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi metod va yondashuvlar, ularning malakasi va uslublari ko'plab ijtimoiy, huquqiy va amaliy masalalarni hal qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, O'zbekiston jamiyatida huquqbuzarliklarning oldini olish va qayta jamiyatga moslashuv jarayonidagi muvaffaqiyatlar nafaqat mahalliy tizimga, balki xalqaro tajribalar va islohotlarga ham bog'liqdir. Xorijda, xususan, Rossiya, Germaniya va AQShda profilaktika inspektorlari tomonidan o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi samarali amaliyotlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu mamlakatlarning tajribalari, O'zbekistonda ham shunga o'xshash tizimlarni yaratish va mavjud tizimni takomillashtirishda qo'llanilishi mumkin. Xorijiy tajriba, ayniqsa, profilaktika inspektorlarining faoliyatiga doir qonunlar va normativ-huquqiy bazalarining qanday yaratilganligi, rehabilitatsiya dasturlari, psixologik yordam va huquqiy himoya tizimlarining ishlashi, shuningdek, jamiyatdagi ma'rifat va ta'lim tizimlarining ta'siri kabi omillarni o'rganish, O'zbekiston sharoitida samarali ishlashga imkon beradi. Xorijda amalga oshirilgan ijtimoiy rehabilitatsiya dasturlari, asosan, jinoyat sodir etgan shaxslarni qayta jamiyatga integratsiya qilishni maqsad qilgan. Bu jarayonda, albatta, profilaktika inspektorlarining o'rni beqiyosdir. Ular, nafaqat jinoyatchilarni nazorat qilish, balki ularning ijtimoiy adaptatsiyasi va qayta o'zini tiklash jarayonida faol ishtirok etadilar. O'zbekistonda ijtimoiy rehabilitatsiya va jinoyatchilar bilan ishlash tizimida olib borilayotgan islohotlar, ayniqsa, profilaktika inspektorlarining roli va vazifalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Davlat tomonidan ishlab chiqilgan yangi qonunlar, normativ hujjatlar va rehabilitatsiya dasturlari, shuningdek, inspektorlar uchun malaka oshirish va metodologik qo'llanmalar yaratish jarayonida xorijiy tajribalar o'rganilmoqda. Biroq, mavjud tizimda hali ham bir qator muammolar mavjud, ularning barchasini bartaraf etish uchun qo'shimcha islohotlar zarur. Profilaktika inspektorlari tomonidan o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlash jarayonida uchraydigan asosiy muammolar, ayniqsa, o'quv muassasalaridan chiqqan shaxslarning psixologik holati, ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari va jamiyatdagi munosabatlarning o'zgarishi kabi masalalarga bog'liqdir. Buning ustiga, profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashda samarali bo'lishi uchun huquqiy, psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimi yaratilishi zarur. Jamiyatda jinoyat sodir etgan shaxslarning qayta jamiyatga integratsiya qilishni amalga oshiradigan tizimlar, nafaqat ijtimoiy jihatdan samarali, balki iqtisodiy jihatdan ham foydali

bo'lishi kerak. Shu bois, O'zbekiston tizimida profilaktika inspektorlarining faoliyatini samarali tashkil etish uchun ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish, yangi qonunlar va dasturlarni yaratish kabi bir qator chora-tadbirlar zarur. Shu nuqtai nazardan, xorijiy tajribalarning O'zbekiston tizimiga moslashtirilishi, mavjud kamchiliklarni yengish va yangi metodlarni joriy etish hamda ijtimoiy reabilitatsiya jarayonlarini samarali amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, maqolada profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi islohotlar va xorijiy tajribalar tahlil qilinadi, bu jarayonning samaradorligini oshirish uchun takliflar beriladi. Islohotlar va xorijiy tajribalar asosida, O'zbekistonda ham ijtimoiy reabilitatsiya va jinoyat sodir etgan shaxslarning qayta jamiyatga integratsiyasi bo'yicha samarali tizimlarni yaratish mumkinligi ko'rsatib o'tiladi.

Asosiy qism

1. Profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan qaytgan shaxslar bilan ishlashdagi o'rni va vazifalari

Profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi roli O'zbekiston jamiyatida jinoyatchilikni oldini olish va ijtimoiy reabilitatsiya jarayonida juda muhimdir. O'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar, asosan, psixologik, ijtimoiy va huquqiy jihatdan muammolarga duch kelgan, jamiyatdan ajralgan, ba'zida esa jinoiy yo'lga qaytish xavfi mavjud bo'lgan shaxslar hisoblanadi. Ularning qayta jamiyatga moslashuvi va to'g'ri yo'nalishda rivojlanishi uchun profilaktika inspektorlari orqali samarali nazorat va qo'llab-quvvatlash tizimi yaratish zarur. Profilaktika inspektorlari, avvalo, jinoiy sodir etgan shaxslarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonida faol ishtirok etadilar. Ularning asosiy vazifasi – jinoyat sodir etgan shaxslarning xavfsizligini ta'minlash, ular bilan ishlashda huquqiy va psixologik yondashuvlarni qo'llash, shuningdek, ularga ijtimoiy yordam ko'rsatishdir. O'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlash jarayonida profilaktika inspektorlari, ularni ijtimoiy muhitga qaytarishda, psixologik yordami va huquqiy maslahatlarini taqdim etishadi. Shuningdek, ular ushbu shaxslarni jamiyat bilan integratsiya qilishda, ularning ishga joylashishi, oila bilan munosabatlarini tiklash, o'z huquqlari va majburiyatlarini tushunishlariga yordam berishadi.

2. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan islohotlar va yangilanishlar

O'zbekiston hukumati jinoiy adolat tizimi, shu jumladan, profilaktika inspektorlarining faoliyatini yaxshilash va ijtimoiy reabilitatsiya tizimini kuchaytirish bo'yicha keng qamrovli islohotlar o'tkazmoqda. Bu islohotlar, asosan, huquqni muhofaza qilish organlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan. O'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashda profilaktika inspektorlarining roli, shuningdek, davlat tomonidan belgilangan yangi qoidalar va metodologiyalar orqali kuchaytirilmoqda. Jinoiy adolat tizimida amalga oshirilgan eng muhim islohotlardan

biri – profilaktika inspektorlarining ishini qayta tashkil etish va ularning malakasini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar. Ushbu islohotlar doirasida, inspektorlarga yangi usullar, metodlar va psixologik yondashuvlar haqida treninglar taqdim etilmoqda. Yangi qonunlar va normativ hujjatlar, ayniqsa, jinoyatchilarning qayta rehabilitatsiyasini va ularning jamiyatga qaytish jarayonini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan. Masalan, 2020-yilda "Reabilitatsiya va ijtimoiy moslashuv to'g'risida"gi qonun qabul qilindi, bu hujjat jinoyatchilarning qayta jamiyatga integratsiyasi, ularni ish bilan ta'minlash, o'qish va kasbga o'rgatish bo'yicha bir qator yangi mexanizm va dasturlarni ishlab chiqishni ta'minladi. Shuningdek, yangi tashabbuslar orqali, jinoyatchilarning o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqanidan so'ng, ularning qayta jamiyatga moslashuvi uchun psixologik xizmatlar, huquqiy maslahatlar va ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimlari joriy etilmoqda. Ushbu xizmatlarning samarali ishlashi profilaktika inspektorlarining o'quv muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi yondashuvlarini yaxshilashga xizmat qiladi. Ayni paytda, mahalliy tarmoqda jinoyat sodir etgan shaxslar bilan ishlashda o'zaro hamkorlikni kuchaytirish, huquqiy va psixologik yordamni yaxshilashga qaratilgan yangi tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

3. Xorijiy tajribalar: Rossiya, Germaniya va AQSh

O'zbekiston o'zining profilaktika inspektorlari tizimini takomillashtirishda xorijiy tajribalardan o'rganib, ijtimoiy rehabilitatsiya va jinoyatchilar bilan ishlashda samarali usullarni joriy etishga harakat qilmoqda. Rossiya, Germaniya va AQSh kabi mamlakatlar, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarni qayta ijtimoiylashtirish jarayonida katta tajribaga ega. Rossiyada, masalan, jinoyatchilarning qayta ijtimoiylashuvi uchun maxsus psixologik yordam dasturlari ishlab chiqilgan. Bu dasturlar, jinoiy faoliyatni sodir etgan shaxslarni jamiyatga qaytarishda psixologik rehabilitatsiyani ta'minlashga qaratilgan. Shuningdek, Rossiya tajribasida, jinoyatchilarga ijtimoiy moslashuvni o'rganish va o'qish, kasbga o'rgatish, ishga joylashish masalalarida yordam beruvchi ijtimoiy xizmatlar tizimi yaxshi rivojlangan. Germaniyada esa, ijtimoiy rehabilitatsiya jarayonida, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarni jamiyatga qaytarishda integratsiya dasturlari qo'llaniladi. Bu dasturlar yordamida jinoyatchilar o'zlarining ijtimoiy mas'uliyatlarini tushunishadi, ular uchun maxsus rehabilitatsiya dasturlari ishlab chiqiladi. Germaniyada, shuningdek, profilaktika inspektorlari jinoyatchilarni kuzatib borish, ularga psixologik yordam ko'rsatish va ijtimoiy moslashuvni ta'minlash bo'yicha maxsus tayyorgarlikdan o'tadilar. AQShda esa, rehabilitatsiya va qayta integratsiya jarayonida psixologik va ijtimoiy yordam berishning samarali usullari keng qo'llaniladi. Ularning tajribasi shundaki, jinoyatchilarga maxsus guruhlar shaklida ijtimoiy yordam ko'rsatiladi, bu esa ularga o'zgarishlarni his qilish va yangi hayotga tayyorlanish imkonini beradi.

4. O'zbekiston sharoitida xorijiy tajribani qo'llash imkoniyatlari

O'zbekistonda profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi amaliyotini yaxshilashda, xorijiy tajribalarni o'rganish va joriy etish muhimdir. Rossiya, Germaniya va AQShdagi tajribalar, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarni jamiyatga qaytarishda psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatishni takomillashtirishda qo'llanilishi mumkin. Xususan, O'zbekiston uchun Rossiya tajribasidagi psixologik rehabilitatsiya dasturlari va Germaniyaning ijtimoiy integratsiya dasturlari muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. O'zbekistonda mavjud tizimda ijtimoiy moslashuvni ta'minlash uchun davlat tomonidan ko'rilayotgan chora-tadbirlarni kuchaytirish, profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish va xorijiy tajribalar asosida yangi yondashuvlarni joriy etish zarur.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi faoliyatini samarali tashkil etish, jamiyatda huquqiy tartibni saqlash va jinoyatchilikni oldini olishda juda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda, profilaktika inspektorlarining asosiy vazifasi nafaqat jinoyat sodir etgan shaxslarni nazorat qilish, balki ularning ijtimoiy rehabilitatsiyasini ta'minlash, jamiyatga qaytish jarayonida ularga huquqiy va psixologik yordam ko'rsatishdan iboratdir. Bu o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarning qayta jamiyatga moslashuvini ta'minlashga xizmat qiladi. O'zbekiston hukumatining so'nggi yillarda amalga oshirgan islohotlari, shu jumladan, profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish, yangi rehabilitatsiya dasturlarini joriy etish va ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish, jinoyatchilarning qayta jamiyatga integratsiyasini samarali boshqarishning muhim bosqichidir. Biroq, bu jarayonning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun hamma darajadagi tizimlarni, ayniqsa, psixologik va huquqiy yordam ko'rsatish tizimlarini kuchaytirish zarur. Xorijiy tajribalardan o'rganish, jumladan, Rossiya, Germaniya va AQShning ijtimoiy rehabilitatsiya bo'yicha muvaffaqiyatli amaliyotlari O'zbekistonda profilaktika inspektorlarining faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi. Rossiya tajribasi, ayniqsa, psixologik rehabilitatsiya dasturlari va Germaniyaning ijtimoiy integratsiya jarayonlari O'zbekiston tizimiga joriy etish uchun foydali bo'lishi mumkin. AQShdagi rehabilitatsiya dasturlarining guruhlariga asoslangan yondashuvlari ham O'zbekistonda amaliyotga kiritilishi lozim. Shu bilan birga, O'zbekistonda profilaktika inspektorlarining o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslar bilan ishlashdagi amaliyotlarini yaxshilash uchun, avvalo, davlat tomonidan belgilangan yangi qonunlar va dasturlarni samarali amalga oshirish, shu bilan birga, amaliyotni davomli ravishda tahlil qilish va takomillashtirish zarur. Jamiyatda jinoyatchilikning oldini olish, o'quv tarbiya muassasalaridan chiqqan shaxslarning qayta ijtimoiylashtirilishi va ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash uchun profilaktika inspektorlarining roli beqiyosdir. O'zbekistonning bu boradagi islohotlari va xorijiy tajribalarga asoslangan yangi

yondashuvlar, mamlakatda jamiyatni himoya qilish va jinoyatchilikni kamaytirishning samarali mexanizmlarini yaratishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Shu bois, jamiyatdagi har bir fuqaroning huquqlarini himoya qilish, ularni qayta tarbiyalash va ijtimoiy hayotga qaytarish jarayonlarida profilaktika inspektorlarining faoliyatini samarali tashkil etish, mamlakatimiz uchun ahamiyatli vazifa bo'lib qolmoqda. O'zbekiston tizimida islohotlar davom etishi, zamonaviy usullar va xorijiy tajribalarning joriy qilinishi, kelgusida jinoyatchilikning kamayishiga va jamiyatdagi huquqiy tartibning yaxshilanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Багаутдинов, А. С. (2020). **Проблемы реабилитации осужденных и пути их решения.** — Санкт-Петербург: Юридический университет, 2020.
2. Müller, G. (2018). **Social reintegration of former offenders: A case study from Germany.** — Berlin: Springer-Verlag, 2018.
3. Shtein, D. M. (2017). **Psychological rehabilitation of prisoners in foreign countries.** — London: Routledge, 2017.
4. U.S. Department of Justice. (2019). **Prisoner Reentry and Social Reintegration in the United States.** — Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office.
5. Dufresne, G., & Thompson, S. (2015). **Probationary Practices and their Impact on Reoffending.** — Oxford: Oxford University Press, 2015.
6. Xalilov, I. X. (2022). **Jinoyatni oldini olish va ijtimoiy reabilitatsiya: O'zbekiston va xalqaro tajriba.** — T.: O'zbekiston yuridik nashriyoti, 2022.
7. Gabel, K., & Johnson, T. (2016). **The effectiveness of probation in reintegrating offenders into society.** — New York: Oxford University Press, 2016.